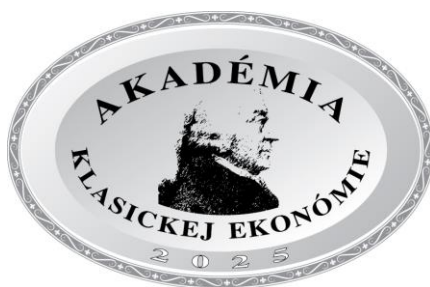

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2025

Očistná búrka slobody a prosperity

Ruská cesta

Po páde železnej opony som určité obdobie trávil cestovaním za účelom poznávania života cudzích národov a kultúr.

Dovtedy mi bolo umožnené podrobnejšie poznať len rodné Československo a Sovietsky Zväz, kde som vyrastal a chodil do miestnych škôl spolu s miestnymi deťmi. Títo obyvatelia nemali možnosť prísť do kontaktu so západným liberálnym svetom, ktorý bol učiteľmi po niekoľko generácií vykresľovaný ako nepriateľský a morálne zvrátený, kde okrem hŕstky vykorisťovateľov vládla chudoba, a kde preto väčšina musela bojovať o základné prežitie.

Snahy o zabránenie kontaktu medzi oboma svetmi tam vtedy boli uskutočňované s veľkou dôslednosťou. Cudzinci sa nemohli voľne pohybovať, boli izolovaní v prepychových „inturistoch“. Platilo to dokonca aj o nás, ktorí sme tam dlhodobo žili ako hosťujúci obyvatelia spriateleneho „východného bloku“. Ani do vlastnej krajiny sme nemohli cestovať inak ako po prísne vymedzenej trase, z ktorej sme nemohli odbočiť. Náš pohyb bol zaznamenávaný pracovníkmi hustej siete policajných pozorovateľní vybudovaných pozdĺž ciest, takže pri každom odbočení alebo dokonca zastavení sa pri nás okamžite objavil policajt, ktorý nás úctivo napomenul, že sme zrejme zablúdili, alebo že tu nemôžeme zastaviť kvôli vlastnej bezpečnosti.

V takom kontexte možno pochopiť slzy ruských známych, ktorí nás po páde opony mohli navštíviť už aj v Československu, keď potom opakovane chodili kontrolovať výklady obchodov s voľne predajnými klobásami, či to predsa len nebudú atrapy, pretože to v ich očiach predstavovalo známky nepredstaviteľného blahobytu.

Nebolo im ľúto ani tak toho, že sa im také nedostávalo, ale najmä toho že ich klamali „*ich vlastní*“. Slzy v očiach vypovedali o veľkosti dôvery. Sklamanú dôveru pociťuje človek obzvlášť bolestivo.

S ruským národom sme jazykovo príbuzní. Napriek tomu sme od nich tak veľmi odlišní, že si málokto z nás dokáže predstaviť mnohé z tamojších samozrejmostí. Napríklad to, že napriek radikálnym zmenám režimov za posledných približne sto rokov možno v krajine sledovať stále tie isté prvky feudalizmu, len v „modernejších“ podobách.

„Modernejšie podoby“ znamenajú, že systém aspoň navonok pôsobí „liberálne“ v jeho otvorenosti voči vonkajšiemu svetu, že tam ľudia aspoň do určitej miery môžu voľne podnikáť, cestovať, kupovať hoci aj západné tovary, atď. Avšak len do tej miery, kým sa nepriečia vládnucim elitám, ktoré obyvatelia nemôžu slobodne voľiť a ktoré si vždy dokážu presadiť svoje záujmy.

Hoci na prvý pohľad môže ruské hospodárstvo pôsobiť oslňujúco napríklad pokiaľ ide o luxus až okázalosť niektorých moskovských štvrtí, supermarketov alebo prezentácie technických úspechov (SAMARADŽIOVÁ, 2016), ide o dôsledok ekonomicky silne centralizovaného systému na úkor periférií. Okrem vládnej elity sa v hlavnom meste sústreďuje 90% aktív bánk, 50% priamych zahraničných investícií, zatiaľ čo registrovaných je tam približne 15% spoločností (OECD, 2021). A to skutočne hovoríme o rozlohe krajiny veľkosti kontinentu. Stačí pritom ísť len 50-100 kilometrov od hlavného mesta, a situácia je už úplne iná, ako keby bol človek v inom svete (PROCHÁZKOVÁ, 2025).

Pomôcť k lepšiemu pochopeniu tamojších pomerov by mohli slová ekonómky prednášajúcej na Moskovskej štátnej univerzite M.V. Lomonosova:

V Rusku existuje vertikála politická i ekonomická, ktorá tlačí všetky zdroje do metropoly. Všetky sídla veľkých firiem sú v Moskve. Všetky príjmy z exportu ropy a plynu idú do federálneho rozpočtu. Tieto peniaze nezostávajú v oblastiach, kde sa suroviny ťažia. (...)

Viete, aký obrovský je rozdiel medzi centrom a oblasťami? Ak by ste vzali regionálne rozpočty všetkých subjektov federácie, predstavovali by iba 20 percent rozpočtu Moskvy. Iba každý piaty zarobený rubel' nejde do moskovskej kasy. Ostatné regióny jednoducho nemajú peniaze. A preto je Moskva taká výnimočná.

V Rusku je ten priepastný rozdiel medzi perifériou a centrom tradíciou. Vychádza to zo spôsobu vládnutia – riadenia štátu. A ten nevymyslel Putin. Existuje v Rusku po stáročia. Všetky zdroje sa sťahujú do sídla mocnára. Samoderžavie je na tejto vertikále založené. To, čo je prepychové, luxusné, najmodernejšie, je vždy koncentrované v hlavnom meste. Periféria nemá nič. (PROCHÁZKOVÁ, 2025)

Prvky feudalizmu, ostro vymedzujúce hranicu medzi „vládnucou vrstvou“ a „bežným ľudom“, ešte lepšie vystihujú mzdové pomery v tom, čo by sme mohli označiť za verejný sektor. Pomáhajú tiež pochopiť, ako je vôbec možné udržať moc tak obrovskej krajiny v rukách jedného človeka, čo predsa predpokladá súčinnosť „armády verných“:

Napríklad v zdravotníctve existuje gigantický rozdiel medzi platom primára a zdravotnej sestry. Riaditeľom školy a učiteľom. Napríklad až sedemnásobný. Vedúci lekár v moskovskej nemocnici bude mať mzdu až desaťnásobne vyššiu než vedúci lekár v nejakej okresnej nemocnici. To je tá vertikála, ktorá je prítomná všade.

Priemerný vysokoškolský pedagóg v MGU berie napríklad 60 000. Rektor niekoľko miliónov. Obyčajný úradník na ministerstve nemá veľký plat. Ale vedúci departmentu berie obrovské peniaze.

U nás je všetko rozdelené hlbokými priepastami. (PROCHÁZKOVÁ, 2025)

Na tom môžeme vidieť, že funkčnosť vertikály moci dnešného Ruska pomáha držať niečo, čo by sme mohli nazvať „oficiálnou korupciou“ cez nástroj mzdovej politiky. To samo o sebe nemusí byť dostačujúce, pretože každý človek má slobodnú vôľu a hlas svedomia, nemusí vždy uprednostniť čisto materiálny prospech. Preto nachádzame v podobných krajinách ešte aj „dobré znejúce“ ideológie, ktoré môžu prerásť až do propagánd spolu s potláčaním slobody prejavu pod hrozbou represíí, na čo sú pochopiteľne potrebné silné policajné zložky a tajné služby.

Čím viac sa potom vládna politika odchyľuje od základných morálnych princípov, bez ktorých nie je možné dosiahnuť žiadny pokrok a ktoré liberálni ekonómovia zhrnuli do ochrany života a súkromného vlastníctva, tým viac sa potom musí k tomu všetkému uchýľovať, aby sa mohla udržať.

U tyranov dochádza spravidla ešte aj ku kriveniu vnímania reality, pretože podriadení sa mu boja prinášať to čo nechce počuť, následkom čoho robí čoraz viac chýb. Alebo sa dokonca môže stať sám obeťou intríg od vlastných podriadených v snahe o získanie jeho priazne alebo miesta.

Toto všetko uvádzam len na priblíženie samočinných mechanizmov neviditeľnej mocnej ruky, ktorá vždy podporuje všetko čo rešpektuje život, majetok a dôstojnosť iných, a potláča všetko čo v tomto smere prekáža, čím pomáha obyvateľom každého štátu na ceste k individuálnym slobodám a k prosperite. Kľúčom k pochopeniu je to, že táto ruka, ktorá spôsobila vývoj alebo „evolúciu“ všetkého toho nádherného, čo dnes poznáme aj ako „panenský svet prírody“ a čo u ľudí označujeme za „cnosti“, sleduje najmä prospech celku a teda aj harmonickú spoluprácu medzi ľuďmi a tiež vo vzťahu človeka

k prírode. Musí preto potláčať tyranov. Len to určitý čas trvá, keďže každému poskytuje priestor na dobrovoľné polepšenie a zároveň sleduje, aby sa z toho všetci poučili. Obzvlášť tí, čo sú spoluzodpovední, nech by to bolo len tichou podporou tyranie nesprávnym spôsobom zmýšľania, ktorého **druh** je podobný s druhom zmýšľania tohto tyrana. Je preto úplne spravodlivá, pričom jej nechýba ani to, čo označujeme pod pojmom „láska“. Aj každý národ si teda „presne zaslúži“ vládcu tým, aké hodnoty alebo chyby tam ľudia v sebe prechovávajú a aj v tom majú plne v rukách svoj vlastný osud.

Centralizovaná moc by mohla fungovať za úplne iných predpokladov len vtedy, ak by bol na jej čele skutočne spravodlivý a múdry „**osvietený**“ **vládca** a národ by jeho múdrosť a spravodlivosť dokázal **rozpoznať**. Až potom by si ho prirodzene vážil a nechal by sa ním dobrovoľne viesť, pretože by vedel, že im samým by to mohlo priniesť len prosperu.

Takýto vládca by pochopiteľne musel aj sám cítiť spravodlivosť a život iných ako to najcennejšie, teda by obyvateľov nekorumpoval ani neklamal, a nezasahoval by ani do ich hospodárskych činností. Nepotláčal by slobodu bežných obyvateľov, ak by tým bezprostredne nechránil nejaký ľudský život, ktorý sa nedá vrátiť ani nahradiť. Aj múdry vládca by vedel, že v mnohých prípadoch je lepšie nechať človeka urobiť zlé rozhodnutie, pretože vie, že „život“ sám mu na následkoch ukáže aké to je, na čom sa potom môže najlepšie učiť zdokonaľovať, ako keby mal hneď dostať trest, ktorý by nepochopil.

V dnešnom svete sa ešte neujali osvietení vládcovia a aj v známej histórii ide skôr o vzácné výnimky. Zato je však plná tyranov. Preto aj Fridrich Hayek v diele „*Cesta do nevoľníctva*“ popisuje, ako spočiatku nevinné pokusy o vládne zásahy prostredníctvom centrálného plánovania viedli postupne k nahrádzaniu všeobecných pravidiel alebo princípov úradníckymi rozhodnutiami, čo potom otváralo cestu k zneužívaniu moci a k jej koncentrácii, a tiež priťahovalo a nahor vyťahovalo ľudí bez morálnych zábran až k diktátorom a ideologickým propagandám. Ukazuje to na príklade vtedajšieho komunizmu a nacizmu.

Hoci sa nám tieto dve ideológie môžu zdať ako úplne protichodné alebo znepriatelené, skúsenosti spred roku 1933 nasvedčujú, že nemajú od seba až tak ďaleko: „*Relatívna ľahkosť, s akou sa dal mladý komunista premeniť na nacistu alebo naopak bola všeobecne známa, najlepšie si ju uvedomovali propagandisti oboch strán. Komunisti a nacisti sa stretávali v konfliktoch častejšie medzi sebou než s inými politickými stranami jednoducho preto, že súperili o ten istý typ myslenia a navzájom si vyhradili nenávisť voči kacírovi. Ich prax ukazovala, ako úzko sú si príbuzní. Pre oboch bol skutočným nepriateľom človek, s ktorým nemali nič spoločné: liberál starého typu.*“ (HAYEK, *Reader's Digest*, 1945)

Aj tu je teda podstatná **miera tolerancie k násiliu**, čo autor označil „*tým istým typom myslenia*“, čo potom vysvetľuje prečo museli obe ideológie viesť k totalite. Tak sú aj napriek zdanlivým rozporom v skutočnosti v základe podobné všetky ideológie, ktoré hovoria o nejakých **nepriateľoch** a snažia sa s nimi „bojovať“, teda potláčať voľnosť slobodného ľudského ducha. Dá sa to pochopiť a ich stúpcov nemožno za to odsudzovať, keďže len nepoznajú „neviditeľnú ruku“, takže ani nie sú presvedčení že nie ktosi iný, ale každý sám si je plne zodpovedný aj za všetky problémy a nepríjemnosti, ktoré prežíva. Je vôbec v dnešnom svete niekto, kto by bol o tom takto úplne presvedčený napriek tomu, že sa miliardy ľudí označujú za „veriacich“? Zrejme nie, a preto sa aj darí toľkým tyranom.

Nízku toleranciu k násiliu nenachádzame len v súčasnom Rusku, ktoré bojuje proti „Západu“, ale aj v samotnom „Západe“. Napríklad vždy keď sa hovorí o „nutnosti bojovať s Ruskom“. Aj keď ide o snahy o zničenie hospodárstva s cieľom chrániť vlastný blahobyť. Nie je to rešpektovanie zlatého

pravidla „nerobiť iným čo nechceme aby robili nám“ alebo prikázania „milovať blížneho tak ako seba samého“.

Zákonne to vedie k tomu, že aj v krajinách Západu pod tlakom udalostí dochádza k stratám pred tým ťažko nadobudnutých slobôd, pretože to podporuje a doslova vyživuje rôzne ultrapravicové politické sily. Aj všetky tie sankcie alebo balíky pomoci sú len vládne opatrenia, ktoré platia obyvatelia prostredníctvom daní či si to želajú alebo nie. To následne vyvoláva pnutie a podporu protidemokratických síl.

Nie je náhoda, že západné krajiny na ceste z totality ku slobode znižovali svoje armády, a predovšetkým rušili povinné vojenské služby. V zmýšľaní liberálov (a obzvlášť libertariánov) je armáda popretím ich všetkých základných hodnôt, keďže je tam človek degradovaný na úroveň otroka, ktorý musí slepo plniť rozkazy nadriadených, nehovoriac o zneužívaní moci armád štátmi (pozri napr. ROTHBARD, 1973). Preto sú napr. americkí libertariáni za zrušenie armády USA (ROTHBARD, 1973) alebo aspoň za vystúpenie z NATO a neposkytovanie pomoci Ukrajine z verejných zdrojov (LIBERTARIAN, 2022; DEHN, 2023). Vychádzajú z predpokladu, že USA má s inými krajinami „slobodne spolupracovať“, avšak má sa „zdržať od pokusov o ich vojenské ovládnutie“. Má byť „príkladom demokracie a ľudských práv, nie ich ozbrojeným vynucovateľom v zahraničí“. Takáto politika je podľa nich „lacnejšia, etickejšia a menej deštruktívna pre občianske slobody“ (CATO INSTITUTE).

Niektorí libertariáni NATO už dávno pokladajú za „nebezpečného dinosaura“, ktorý prestal plniť pôvodnú úlohu, a je tiež príliš veľký aby mohol fungovať (CARPENTER, 2019). Snažia sa argumentovať aj tým, že svojou a agresívnou protimoskovskou politikou táto aliancia len vytvára zbytočné napätie, čo tiež podľa nich spôsobilo vojnu na Ukrajine (CARPENTER, 2025).

Nie je ľahké zodpovedne nájsť odpoveď na otázku ako si uchrániť slobodu v súčasných krízach, keď silou hromadných médií a internetu miliónkrát nafúknutý stav nedôvery dosiahol u ľudí tak veľkých rozmerov, že sa už navzájom hromadne zabíjajú, navyše za vynakladania enormného úsilia, utrpenia a prostriedkov, ktoré ničia hospodárstva celých krajín.

V každom prípade by mali slobodné krajiny Západu pokračovať vo svojich princípoch, čo znamená dôraz na jednotlivcov aj v otázkach obrany. Môže to znamenať väčší dôraz na decentralizovanú domobranu kombinovanú s posilňovaním mravných cností, aby nemohlo dochádzať k jej zneužívaniu, a zároveň by pôsobila dostatočne odstrašujúco. Technologický vývoj tomu vždy napomáhal. Aj dnes, v ére dominancie malých lacných a teda aj ľahko ukrytelných dronov, ktoré dokážu so zjavnou prevahou zničiť miliónovú techniku technicky najvyspelejšieho vojska čo by sa odvážilo priblížiť.

Okrem toho hlavnou zbraňou Západu nie je veľkosť armády, ale niečo úplne iné.

Som presvedčený, že vláda Ruska produkuje preto tak silnú protizápadnú propagandu, lebo pre ruských obyvateľov bol západný model vždy lákavý. Až natoľko, že to vníma ako vlastné ohrozenie. Nie však cez vojenský útok zo strany NATO, ako sa to často prezentuje, ale z titulu moci pozitívneho vzoru. Z toho tiež vyplýva ako sa dá agresor ľahko poraziť s tým, že by to zároveň veľmi pomohlo celému ruskému národu.

Boj medzi svetom diktátorov a svetom demokratických krajín ani nemožno vyhrať útokmi vojenských armád. V slobodnej spoločnosti jednoducho nie je možné produkovať toľko k tomu potrebných zbraní ako v centrálne plánovanej, a ani nahnať na front toľko vojakov. Jedine že by bola sloboda znovu zrušená, čo samotné by bolo prehrou.

Vyhrať je ho možné tým, v čom sú zase tyrani obzvlášť slabí: vo vernosti k ušľachtilým princípom ochrany života, majetku a čestných spôsobov spolu s vierou vo víťazstvo dobra, teda liberálnych hodnôt,

ktoré sú zároveň hodnotami kresťanskými. Rovnalo by sa to použitiu „čistého štítu“, ktorý vracia všetky útoky, následkom čoho by sa aj propagandy ohováračov ukázali v pravom svetle a musela by padnúť moc všetkých, čo sa na nich ešte priživujú.

Ochrana života znamená pochopiteľne aj nevpustenie ozbrojených vrahov za hranice či k obydliam, ak by sa o to napriek varovaniam pokúšali, aj za cenu ohrozenia ich životov. Konkrétny príklad ako by to mohlo v praxi vyzeráť, možno nájsť na stránkach projektu www.peace-initiative.net.

Prečo je lepšie ponechať slobodný vývoj hoci aj v neslobodných krajinách

Z ekonomického hľadiska v kombinácii so súčasným *morálnym* stavom ľudstva prejavujúceho sa uprednostňovaním čisto hmotného prospechu musí ruský systém prirodzene viesť k obmedzovaniu kreativity v ľudskej činnosti v porovnaní so slobodnejšími národmi, z čoho možno potom ľahko pochopiť orientáciu hospodárstva na jednostranné využívanie a predaj prírodných zdrojov bez väčšej pridanej hodnoty. Takéto krajiny musia byť potom aj ekonomicky chudobnejšie.

Očividné priepastné rozdiely však musia vytvárať pnutia, čo potom vláda musí riešiť potlačovaním slobody. O to viac, ak si uvedomíme, že ide o kontinentálnu krajinu, kde žije v podstate bez hraníc okolo 200 etnických národnostných skupín s rôznymi hodnotovými a náboženskými orientáciami, ktoré sa predchádzajúce režimy v snahe udržať krajinu pohromade snažili všemožne premiešavať rôznymi nástrojmi od „pracovných umiestneniek“ až po násilné vystaňovanie celých etnických skupín na Sibír.

Situáciu ešte viac sťažujú obrovské prírodné zdroje, ktorých možnosti rýchleho zbohatnutia sú veľkým lákadlom pre nečestne zmýšľajúcich, čo potom rýchlo môže vzbĺknúť do otvoreného boja o ich ovládnutie.

Zahraniční aktéri pritom nepredstavujú pre miestnu vládu až tak veľké riziko napriek tomu, že tá o tom často hovorí, keďže sú ďaleko. Navyše sa tomu dá veľmi ľahko zabrániť vhodnou legislatívou obmedzujúcou vplyv cudzincov, keďže vláda si vždy na svojom území zachováva zvrchovanosť. Hlavným rizikom sú miestni aktéri, napríklad z radov miestnych organizovaných zločineckých skupín. Častokrát z radov bývalých bojovníkov v Afganistane, s ktorými vôbec nebolo ľahké si poradiť.

Už len z toho všetkého by sa dalo spoznať, čo všetko sa v Rusku šíri ako propaganda. Namiesto „obávajme sa rozširovania NATO alebo Ukrajiny, s ktorými preto musíme bojovať, aby nás nezničili“, by bolo správnejšie šíriť „Obávajme sa toho, že sme napadli a ničíme Ukrajinu, pretože to sa nám bude musieť vrátiť nejakými nečakanými cestami v zničení nás samotných, rovnako ako NATO by muselo byť zničené, ak by sa nás pokúsilo napadnúť“.

Je to smutné, avšak vždy znovu a znovu sa potvrdzuje, že vojny v dnešnom podaní majú tak veľký devastačný vplyv na osobnosť vojakov, že aj po jej skončení si mnohí z nich nevedia predstaviť nič iné len niekde bojovať.

Vnútorňý boj o nadvládu bol v Rusku viditeľný práve počas obdobia najväčšej miery slobôd tesne po páde ZSSR, ktorý bol skutočne spojený s veľkou biedou, keď miestni obyvatelia zo dňa na deň stratili všetky úspory a mohli tiež zažiť úplne vyprázdnené obchody, pretože miera rozkrádania toho čo zostalo nadobúdala v tom období obrovské rozmery.

Nie je vôbec náhoda, že na udržanie toho všetkého je potrebný „tvrdý režim“, ani to, že ho obyvateľstvo toleruje. Otázkou je len kam až bude vláda ochotná a schopná zájsť, resp. pokiaľ až tolerancia bude siahať.

Už dnes zašla tak ďaleko, ako by to len pred pár rokmi nikto nepredpokladal ani v najväčšom sne. To ale musí mať silný vplyv aj miestnych obyvateľov, ktorí musia bojovať s vlastným svedomím pri každom pohľade na zjavné nespravodlivosti. O to viac, ak sú nebodaj režimom nútení tieto nespravodlivosti páchať. Postupne sa tak môže v nich začať prebúdať a neskôr upevňovať túžba po zmene. Podobne ako klasickí ekonómovia poznajú očistné efekty rôznych hospodárskych kríz, ktoré sa nemajú násilne regulovať, pretože by to bola príliš drahá podpora niečoho neefektívneho, čo v nových podmienkach aj tak neobstojí, aj táto kríza môže nakoniec priniesť impulzy na zmeny k lepšiemu – ak sa do nej nezasahuje násilím zvonku.

Uplatňovanie násilia zvonku by bolo popretím pozitívnych princípov slobody ako takej, ktoré neplatia len v rozhodovaní sa na úrovni jednotlivcov, ale aj organizovaných skupín od firiem po celé štáty. Prinieslo by to viac škody ako úžitku.

Nie sú tým mienené len vojenské zásahy alebo podpora domácich skupín s cieľom zvrhnúť vládu považovanú za despotickú, ale aj „dobře myslené“ **informačné kampane**, v ktorých sa hovorí viac o negatívach cudzieho režimu, alebo sa v nich len označujú „nepriatel“ia“, pretože aj to môže potom niekde priamo vyvolať myšlienky na násilie, ktoré sa potom zhmotnia. Aj to sú predsa pokusy o krádež cudzieho vlastníctva - v tomto prípade dôvery, ktorej sa predstavitelia dotknutého režimu tešia u iných.

Prečo sa zatiaľ nedarí ani nám

Aj u nás platia v mnohom rovnaké princípy ako v dnešnom Rusku. Akurát sme na ceste za neslobodou trochu „pozadu“. Ako malý národ bez lákavých zdrojov, ktorý v pomerne veľkej miere okúsil nielen slobodu, ale aj diktatúru, to však môžeme zvrátiť oveľa ľahšie. Čo sa to teda u nás deje?

Ak je zmýšľanie prevažujúcej časti obyvateľstva založené na nedôvere, nemožno hovoriť o zrelosti. **Až to** potom umožní kormidlo vlády uchopiť najväčším tárajom a ohováračom, populistom, ktorým nejde ani tak o blahobyť národa, ale o konsolidovanie moci akýmkoľvek prostriedkami. Tým potom nedôvera rastie ešte viac. Zažívame nielen my, ale väčšina krajín demokratického sveta. V určitej miere to zažívajú všetky krajiny, pretože to vedie aj k rozbuľňovaniu štátnych aparátov a k neúmernému zadlžovaniu verejných rozpočtov.

Nejde o to, že by na svete neboli poznatky o nevyhnutnosti úspory vládnych výdavkov či mnohého ďalšieho, čoho potrebu zdôvodňujú predstavitelia klasickej ekonómie. Alebo že by chýbali politici čo by sa o to snažili. Ide o to, že takíto politici sa dnes nemôžu dostať k moci. Nedovolí to práve spôsob zmýšľania populácie, ich nedôvera voči akýmkoľvek snahám. Je samozrejmé, že potom radšej uprednostnia niekoho, kto im niečo **dáva** hoci aj v nereálnych sľuboch, ako niekoho, kto si od nich naopak niečo **pýta**, i keď je to evidentne nutné pre dosiahnutie úspor.

Pri ponechaní voľného vývoja udalostí by sa v spoločnosti nemohol udržať ani populista, ani diktátor, ktorého by obyvateľstvo nechcelo, alebo aspoň samo neudržiavalo pri moci či už zo zisťných alebo iných dôvodov. Neslúžili by mu, ale by ho okamžite zosadili. Akékoľvek násilie alebo dokonca ohováranie však naopak moc populistov či diktátorov ešte viac legitimizuje, prilieva olej do ich propagánd, spôsobuje ešte väčšie zomknutie „ich“ obyvateľov okolo neho - a snád' aj váhajúcich zo strany čistejšie zmýšľajúcich, čo prirodzene cítiť odpor voči akémukoľvek násiliu či ohováraníu.

Moc pozitívnych vzorov pravej slobody

Oveľa lepšie je iných ovplyvňovať prostredníctvom **pozitívnych vzorov**. Také niečo pôsobí samo, prirodzene a automaticky bez toho, aby o tom „pozitívny vzor“ vôbec vedel. Je mocnejšie ako najsilnejšia pozemská moc, pretože využíva **silu slobodných rozhodnutí**.

Tento princíp platí všade. Nielen medzi štátmi, ale aj medzi rozdielne zmýšľajúcimi skupinami toho istého národa. Napríklad v politických debatách. **Prinášať niečo vlastné a pozitívne má v sebe zakaždým viac úžitku**, pretože sa môže lepšie uchytiť, ako pokusy o znevažovanie snáh iných.

Slobodné krajiny musia byť pre neslobodné veľkým magnetom. Tu však nemáme na mysli len absenciu donucovania, o ktorých hovoria liberálni ekonómovia. Oveľa silnejšie pôsobí na svoje okolie človek, ktorý dosiahol aj slobodu vnútornú, teda oslobodenie sa od rôznych vášní, závislosti, strachov, atď.

Takúto slobodu je potom možné pokladať za **pravú**, keďže len po jej dosiahnutí sa znižuje potreba donucovania. Pretože čím viac ľudí je vnútorne neslobodných, tým viac sily je potrebné na ochranu života a súkromného vlastníctva, keďže závislý človek sleduje v prvom rade uspokojenie tejto závislosti a nehľadí na iných.

Vnútorná sloboda zase súvisí so **zrelosťou**. Zrelý človek si vždy zachováva pokoj, múdrosť a rozvahu zakaždým, nech by sa okolo neho dialo čokoľvek, zatiaľ čo nezrelý to všetko rýchlo stráca a je ľahko manipulovateľný.

K zrelosti vedú človeka skúsenosti ako prežíva zdary a nezdary, keď sa o niečo **pokúša**. Postupne sa tak učí spoznávať čo je falošné a čo nie, rozoznávať dobro od zla, spoznávať princípy prirodzených vývojových zákonitostí, ktoré riadia svet a ženú všetko k neustálemu zdokonaľovaniu ako ruka nejakého múdreho Tvorcu. Môže potom zostať vždy pokojným, pretože vie, že keď ich pozná a rešpektuje, tak ho tá mocná ruka podporuje a chráni. Vie to, pretože to neustále vidí a prežíva. Nielen na sebe, ale aj na vývoji udalostí pri sledovaní iných jednotlivcov alebo národov.

Musí preto zreteľne vidieť aj nezmyselnosť všetkých „sprisahaneckých teórií“, rovnako ako aj smutné vyhliadky v osudoch všetkých tyranov. Nebude mať pred nimi obavy, pretože vie, že ublížiť mu môžu len vtedy, ak sám sklzne do rovnakých nečestných spôsobov. Okrem toho vie, že v uplatňovaní hrubej sily by ani nemohol obstáť pred niekým, kto sa na to dlho pripravoval a v tom všetkom obzvlášť vyniká.

Radšej preto používa oveľa silnejšie duchovné zbrane, protivníkovi neviditeľné a nepochopiteľné. Ktoré ani nemôže vidieť, keďže skazený človek pracuje len so strachom, intrigami a ľst'ou, čím drží pokope „vernosc“ svojich armád, ktorá sa potom môže rozpadnúť behom okamihu, ak sú intrigy odhalené alebo na ňu zapôsobí niečo „lepšie“ či ušľachtilejšie, alebo aspoň zahanbujúce či ochromujúce, odzbrojujúce, magneticky príťažlivé, atď.

Aj v tomto prípade je zmienenou zbraňou sila pozitívneho vzoru v kombinácii s neposkytnutím zámenky pre živenie intríg či propagánd. Samozrejme spolu s ochranou mocnej „neviditeľnej ruky“, ktorá dokáže podivuhodným spôsobom nastavovať rôzne okolnosti a „náhody“ od ktorých potom závisí celkový úspech či neúspech ľudských plánov.

Záver - Dosahovanie slobody a blahobytu vo víre dnešných udalostí

Dnes si už čoraz viac ľudí uvedomuje, ako sa súčasný svet otriasa v základoch. Je to ako veľká očistná búrka, ktorá striasa suché vetvy, ktoré potom môžu dať priestor zdravým, aby mohli ešte viac zosilnieť.

Vidieť to napríklad v tom, ako sa tyrani snažia bojovať proti slobodným. Nielen otvorene, ale aj skryte prostredníctvom rôznych rafinovaných propagánd. A nielen proti cudzím krajinám, ale aj vlastným obyvateľom, teda proti každému, kto by sa snažil postaviť proti ich plánom či rozhodnutiam.

Mnohých to vtáhuje do rovnakého boja na všetkých rovinách, teda aj na úrovni myslenia a emócií. Niet snád' človeka, čo by nesympatizoval s jednou zo strán a želal by jej úspech resp. tej druhej neúspech.

Aj to je však účasť alebo prikladanie ohňa do boja, ktorý sa prejavuje fyzickým násilím alebo aspoň plytvaním verejných prostriedkov spolu s ďalším zvyšovaním daňového zaťaženia a moci štátu.

Z pohľadu liberálnych ekonómov je však každá takáto búrka prospešná a nemá preto zmysel s ňou bojovať. Človek môže len dbať na to, aby tých suchých konárov bolo čo najmenej, a aby naopak bolo čo najviac zdravého základu, čo búrku prežije.

Zamerať sa na likvidáciu suchých konárov by bolo stratou cenného času, búrka sa o to postará sama. Potrebné je preto zamerať všetko úsilie na nájdenie a pestovanie len toho zdravého.

Pozorujeme, ako sa otriasa náš ťažko nadobudnutý svet slobody, ako na neho útočia vlády tyranov. Nevidíme však, ako sa aj ich moc otriasa ešte viac. Inak by predsa neútočili. Musí tomu tak byť, pretože čím viac tyranie a nečestného konania, tým suchší je konár, a tým skôr ho búrka odlomí. Udržateľný život má v sebe len to, čo je čestné a čo rešpektuje a chráni životy a blaho iných.

Preto je lepšie nenechať sa vtiahnuť do všetkých súčasných bojov, kde sa to nerešpektuje, ale za každých okolností sa s pokorou, vierou v dobrý koniec a pripravenosťou odpustiť minulé snažiť o čestné, mierne a ušľachtilé prístupy, pretože to je to, čo pri takých krízach môže obstáť, čo môže dokonca zvíťaziť.

Kto to dokáže, o tom možno povedať, že je vnútorne slobodný. A to u neho potom postupne povedie aj k slobode vonkajšej. Aj preto, lebo po búrke už nezostane nikto, kto by im túto slobodu chcel vziať.

Literatúra

- CARPENTER, T.G. „The Myth of a Rules-Based Order: How NATO Fueled the Ukraine Crisis“. [online] published 2. April, 2025. Dostupné 1.1.2026 na <https://www.19fortyfive.com/2025/04/the-myth-of-a-rules-based-order-how-nato-fueled-the-ukraine-crisis/>
- CARPENTER, T.G. NATO the Dangerous Dinosaur. Cato Institute, 2. August 2019.
- CATO INSTITUTE. Defense and Foreign Policy At Glance. [online] Dostupné 1.1.2026 na <https://www.cato.org/defense-foreign-policy>
- DEHN, J. „LPC Adopts Wimmers Resolution On War“. LIBERTARIAN PARTY of Santa Clara County, 23. Feb. 2023. Dostupné 1.1.2026 na <https://lp.org/statement-from-the-libertarian-party-on-anti-war-rally/>
- HAYEK, A.F. „The Road to Serfdom“. The condensed version as it appeared in the April 1945 edition of Reader's Digest „ s.40-41. Dostupné 31.12.2025 na: <https://www.petergonda.sk/upload/pdf/Hayek%20Friedrich%20A%20%20-%20The%20Road%20to%20Serfdom.pdf>
- LIBERTARIAN. „Libertarian Party calls on US to cut ties with NATO. Press Release, 26.Jan. 2022. Dostupné 1.1.2026 na <https://lp.org/press-release/>
- OECD. A Territorial Approach to the Sustainable Development Goals in Moscow, Russian Federation. 1.12.2021. [online], dostupné 7.12.2025 na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/12/a-territorial-approach-to-the-sustainable-development-goals-in-moscow-russian-federation_6ab6a23c/733c4178-en.pdf
- PROCHÁZKOVÁ, A., „Mimoriadny pohľad z Moskvy: Rusko má peniaze na vojnu na dva až tri roky, tvrdí popredná ekonómka“. In: Denník N [online], 6.6.2022. Dostupné 7.12.2025 na: https://e.dennikn.sk/2878772/mimoriadny-pohlad-z-moskvy-rusko-ma-peniaze-na-vojnu-na-dva-az-tri-roky-tvrdi-popredna-ekonomka/?utm_source=chatgpt.com
- ROTHBARD, M.N. For a New Liberty, the Libertarian Manifesto. Ludwig von Mises Institute. [online], 1973. [cit 14-12-2024] available from: <https://mises.org/library/book/new-liberty-libertarian-manifesto>
- SAMARADŽIOVÁ, V. „Moskva: Výkladná skriňa Východnej Európy“, In: www. Startitup.sk [online], 3.11.2016. Dostupné 7.12.2025 na: https://www.startitup.sk/moskva-vykladna-skrina-vychodnej-europy/?utm_source=chatgpt.com
- World Development Indicators Databank (Svetová banka, [online],.2025)
- www.peace-initiative.net